піків свідчить про малий вміст кристалічної фази. Таким чином, проведені дослідження дозволили встановвити природу наданого на дослідження матеріалу, а саме рентгено-аморфну матрицю з невеликою кількістю включень кристалічної фази.

Вцілому рентгеноструктурний аналіз дозволяє визначити орієнтацію та розміри кристалів, їх атомну та іонну будову, виміряти внутрішні напруження, вивчити перетворення, які відбуваються в матеріалах під впливом тиску, температури, вологості, і на підставі отриманих даних робити висновки про джерело походження, спосіб виготовлення тієї чи іншої деталі, за руйнуваннями визначати причини пожеж, вибухів або дорожньо-транспортної пригоди.

Список використаних джерел

1. Щербаковский М.Г. Криминалистическое исследование метал лов, сплавов и изделий из них: Науч.-практ. пособие для экспертов. Харків: Основа, 1996. 116 с.

2. URL: https://mrc.org.ua/fiziko-himicheskie-metodi-issledovanij-materialov.

3. URL: https://studfile.net/preview/8963962/page:25/.

4. Інструментальні методи досліджень в технології кераміки та скла. Визначення вмісту основного мінералу за допомогою розшифровки дифрактограм [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 161 «Хімічні технології та інженерія» спеціалізації «Хімічні технології неорганічних керамічних матеріалів»/ КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Л.М. Спасьонова, І.В. Пилипенко. Електронні текстові данні (1 файл: 3,39 Мбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 51 с.

Смірнова Світлана Іванівна,
головний судовий експерт Центру судових і спеціальних експертиз Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України

РОЛЬ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФОРМУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв’язку з широкомасштабною збройною агресією РФ проти України указом Президента України згідно з чинним законодавством було введено воєнний стан [1]. Його введення обумовлене необхідністю оперативного запровадження та здійснення в Україні заходів і повноважень, передбачених Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Безсумнівно, що введення особливого правового режиму воєнного стану призвело до значних змін у діяльності державних інституцій, органів місцевого самоврядування та всіх сферах життєдіяльності суспільства. Зазначені зміни були викликані гострою необхідністю консолідації зусиль держави і суспільства, посилення взаємодії та співробітництва з іноземними країнами – партнерами та НАТО і ЄС у політичній, безпековій, оборонній, економічній та інших важливих сферах, спрямованих на:

- забезпечення безпеки і оборони України, захисту її національних інтересів у вказаних сферах та захисту населення держави;
- організації відсічі збройної агресії та звільнення тимчасово окупованих українських територій від агресора;
- підтримання в умовах воєнного стану належного правопорядку, здійснення ефективної боротьби із кримінальними правопорушеннями у всіх сферах з метою своєчасного викриття злочинів, особливо тяжких, спрямованих на підрив основ української державності та надійного забезпечення повсякденного функціонування держави і суспільства.

Слід зауважити, що протягом відсічі російської агресії, починаючи з 2014 року до теперішнього часу, кількість таких злочинів як **державна зрада** *(ст. 111 КК України – діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України; перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України),* **колабораційна діяльність** (*ст. 111-1 КК України – публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України; добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній*

адміністрації держави-агресора; здійснення пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України та інші злочини, що зазначені у цій статті), **пособництво державі-агресору** *(ст. 111-2 КК України – умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора)* [4], **порушення норм міжнародного гуманітарного права** (зазначені у статті 2 та пункті 1 частині першої статті 3 Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року про захист цивільного населення під час війни [5]), значно зросла. Дуже ймовірно, що ця тенденція до збільшення кількості зазначених злочинів під час відбиття російської агресії залишатиметься і надалі.

Така ситуація вимагає від всіх правоохоронних органів налагодження цілеспрямованої та скоординованої роботи з метою своєчасного вжиття ефективних заходів щодо попередження та викриття злочинів, першочергово у найбільш важливих сферах діяльності держави, зокрема національної безпеки і оборони, державного управління, оборонної промисловості, в економічній, інформаційній, фінансовій та інших сферах. Забезпечення результативності роботи правоохоронних органів в розкритті злочинів у зазначених сферах потребує комплексного, науково обґрунтованого підходу до проведення їх розслідувань. При цьому важливе значення має достовірність та аргументація доказової бази у кримінальних провадженнях, яка б забезпечувала безапеляційне доведення вини підозрюваних у скоєних злочинах та отримання справедливих вироків під час судочинства.

Чільне місце у формуванні доказової бази під час проведення досудових розслідувань займає висновок експерта, який є одним з джерел доказів [6]. Висновок експерта складається за результатами проведення судовим експертом необхідних досліджень, зокрема у рамках кримінального провадження, та ґрунтується на наукових, технічних та інших спеціальних знаннях, що безумовно потребує

постійного удосконалення освітньо-кваліфікаційного рівня та професійних якостей судових експертів.

Наявний досвід розслідування обставин вчинення злочинів, особливо тих, за якими інкримінується настання тяжких наслідків, свідчить про те, що доведення вини підозрюваних у таких злочинах та забезпечення об'єктивного судочинства, а також отримання за його результатами справедливих вироків потребує представлення у судових процесах лише достовірної, несуперечливої і всебічно обґрунтованої доказової бази.

В умовах воєнного стану формування доказової бази у ході розслідувань обставин здійснення таких злочинів, як державна зрада, колабораційна діяльність, пособництво державі-агресору, злочини проти мирного населення на окупованих територіях, характеризується зростанням кількості проведення судових експертиз, зокрема таких як лінгвістична, портретна, технічна експертиза документів, почеркознавча, балістична, трасологічна, вибухо-технічна, економічна тощо.

Отже, у сьогоднішніх складних умовах воєнного стану формування беззаперечної доказової бази обвинувачення для її представлення у судовому процесі потребує комплексного підходу до розслідування злочинів з проведенням усіх видів необхідних судових експертиз, використання для цього сучасних перевірених методик та технологій, новітніх засобів і прийомів для опрацювання їх результатів.

Загалом, результатом виконання будь-якого виду судової експертизи є підготовлений судовим експертом висновок експерта, від обґрунтованої достатності та беззаперечності якого залежить доказова база при розслідуванні злочину у кримінальному провадженні, яка представляється стороною обвинувачення у судовому процесі. Безсумнівно, що від достатньої аргументованої доказової бази безпосередньо залежить процес судочинства та винесення справедливого вироку.

Зазначене свідчить про особливу роль судових експертів у формуванні якісної доказової бази у ході розслідування злочинів за відповідними статтями. Адже від фахової підготовки судових експертів, їхніх знань, практичних навиків і досвіду, застосування всього наявного інструментарію для проведення досліджень у повній мірі залежить достатність і аргументованість наповнення суті відповідних експертних висновків.

Ураховуючи викладене, доцільно зазначити:

1. Тенденція щодо зростання кримінальних та воєнних злочинів за статтями 111, 111-1, 111-2 Кримінального кодексу України, за статтею 2 та пунктом 1 частини першої статті 3 Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року в умовах введення воєнного стану свідчить про важливість та необхідність посилення експертних підрозділів державних органів фаховими спеціалістами для проведення експертних досліджень під час досудового розслідування злочинів за вказаними статтями в інтересах формування необхідної доказової бази для забезпечення об'єктивного судочинства.

2. Наповнення кваліфікованим персоналом експертних підрозділів відповідних державних органів та створення належних умов для їх роботи є запорукою проведення якісних експертних досліджень та підготовки обґрунтованих і об'єктивних висновків експерта в інтересах забезпечення формування доказової бази при розслідуванні злочинів для її належного представлення стороною обвинувачення у судовому процесі.

3. Досвід судово-експертного забезпечення при розслідуванні злочинів в умовах відсічі агресії та звільнення тимчасово окупованих українських територій від агресора свідчить про вагому роль судових експертів у цьому процесі та потребує від кадрових служб і керівництва експертних підрозділів відповідних державних органів цілеспрямованої та планомірної роботи з відбору і підготовки висококваліфікованих кадрів.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

3. Закон України «Про судову експертизу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, Женева, 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.